

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1995-1996 (*)

29 APRIL 1996

WETSVOORSTEL

**houdende koppeling van de
strafrechtelijke geldboetes aan
de economische draagkracht
van de gedaagde**

(Ingediend door de heer Renaat Landuyt)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

I. — ALGEMENE TOELICHTING

Het huidige systeem van geldboetes, waarbij geen rekening gehouden wordt met de economische draagkracht van de veroordeelde, veroorzaakt een fundamentele ongelijkheid, omdat de geldboetes over het algemeen te licht uitvallen voor de economisch sterken, en te zwaar voor de economisch zwakkeren. Bovendien riskeren enkel personen uit deze laatste categorie het slachtoffer te worden van de uitvoering van de vervangende gevangenisstraf, aangezien de mogelijkheid niet denkbeeldig is dat zij de geldboete niet kunnen betalen.

De behoefte aan een meer aangepast boetesysteem manifesteert zich vooral sinds de stijging van de opdecimes tot 200 waardoor de boetes voor een aantal personen onbetaalbaar zijn geworden, zeker voor de laagste inkomensklassen, maar eveneens voor de middenklasse, terwijl voor de hogere inkomensklasse hoge boetes geen weerslag hebben op de levens-

(*) Tweede zitting van de 49e zittingsperiode.

Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1995-1996 (*)

29 AVRIL 1996

PROPOSITION DE LOI

**liant le montant des
amendes pénales aux
moyens financiers
du prévenu**

(Déposée par M. Renaat Landuyt)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

I. — COMMENTAIRE GENERAL

Le système actuel des amendes pénales, qui ne tient aucun compte des moyens financiers du condamné, est foncièrement injuste, le montant des amendes pénales étant en général trop faible pour les nantis et trop élevé pour les économiquement faibles. Ce sont en outre uniquement ces derniers qui risquent de se voir appliquer la peine d'emprisonnement subsidiaire, étant donné que la possibilité est réelle qu'ils ne soient pas en mesure de payer l'amende.

La nécessité d'instaurer un système d'amendes mieux adapté se fait particulièrement sentir depuis que les décimes additionnels ont été portés à 200 et que les amendes sont ainsi devenues impayables en tout cas pour les classes défavorisées, mais aussi pour la classe moyenne. Par contre, le paiement d'amendes élevées n'affecte pas le train de vie de

(*) Deuxième session de la 49e législature.

standaard. Economisch onaangepast hoge boetes zijn manifest onrechtvaardig en bovendien niet efficiënt.

In de praktijk houdt de rechter in sommige gevallen reeds rekening met het feit dat een aantal boetes zeer hoog uitvallen, en spreekt hij de boetes gedeeltelijk uit met uitstel. Deze praktijk kan vanuit billijkheidsoogpunt misschien wel verdedigd worden, maar moet vanuit theoretisch oogpunt afgewezen worden, niet in het minst omdat het systeem van een straf met uitstel helemaal niet bedoeld is voor het economisch corrigeren van te hoge geldboetes.

Vanuit deze overwegingen, en vanuit de vaststelling dat een economisch aangepaste boete ook veel eenvoudiger ingevorderd wordt, dringt zich een rechtvaardiger geldboetesysteem op dat rekening houdt met de levensstandaard van de daders van misdrijven die veroordeeld worden tot een geldboete. Dergelijke systemen bestaan reeds in het buitenland, en werden ook reeds in België voorgesteld.

1. *Het buitenland*

In het buitenland bestaan twee soorten systemen waarbij de hoogte van de geldboete wordt vastgesteld op grond van de economische draagkracht van de veroordeelde, namelijk enerzijds het zogenaamde dagboetestelsel, en anderzijds een vrijer systeem waarbij de wetgever de rechter verplicht om bij de vaststelling van de geldboete rekening te houden met de financiële situatie van de veroordeelde.

a) Het dagboetestelsel

Het systeem van dagboetestelsel bestaat in één of andere vorm in diverse Europese landen, zoals Finland, Zweden, Denemarken, Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk, Groot-Brittannië, Griekenland, Spanje en Portugal, en wordt door de rechtsleer over het algemeen positief geëvalueerd.

Het systeem komt er op neer dat de geldboete in twee stadia wordt vastgesteld: in eerste instantie wordt het aantal dagboete-eenheden vastgesteld naargelang de zwaarwichtigheid van het misdrijf en in tweede instantie wordt op grond van de financiële draagkracht van de veroordeelde vastgesteld met welk bedrag één dagboete-eenheid overeenstemt. De eigenlijke geldboete wordt dan bekomen door het aantal dagboete-eenheden te vermenigvuldigen met het corresponderende bedrag.

b) Andere vormen van koppeling van de boete aan de levensstandaard

In Noorwegen en IJsland en in een aantal Zuid-Amerikaanse landen bijvoorbeeld, kent de strafwet geen dagboetestelsel, maar een verplichting voor de rechter om bij het uitspreken van een geldboete, naast de ernst van het misdrijf, eveneens rekening te houden met de financiële situatie van de veroordeel-

deux qui ont de gros revenus. Infliger des amendes d'un montant élevé sans tenir compte des moyens financiers des condamnés est manifestement injuste et, en outre, inefficace.

Dans la pratique, le juge tient déjà compte, dans certains cas, du fait qu'un certain nombre d'amendes sont très élevées et condamne à des amendes assorties d'un sursis partiel. Si, en termes d'équité, cette pratique est éventuellement défendable, en théorie, il faut toutefois la réprouver, et ce, pour la bonne raison que le système des peines assorties de sursis n'est pas destiné à corriger l'incidence financière du niveau trop élevé des amendes.

A la lumière de ces considérations et étant donné que l'on constate qu'il est également plus aisé de recouvrer une amende dont le montant est raisonnable, il s'indique d'instaurer un système d'amendes plus juste qui tienne compte des ressources des auteurs d'infractions condamnés à ce type de peine. De tels systèmes existent dès à présent dans d'autres pays et ont également déjà été proposés en Belgique.

1. *A l'étranger*

A l'étranger, il existe deux sortes de systèmes liant le montant de l'amende aux moyens financiers du condamné, à savoir le système du jour-amende et un système plus libre dans lequel le législateur oblige le juge à fixer l'amende en tenant compte de la situation financière du condamné.

a) Le système du jour-amende

Le système du jour-amende se rencontre sous diverses formes dans plusieurs pays européens, tels que la Finlande, la Suède, le Danemark, l'Allemagne, l'Autriche, la France, la Grande-Bretagne, la Grèce, l'Espagne et le Portugal et bénéficie généralement d'une appréciation favorable dans la doctrine.

Ce système consiste à fixer l'amende en deux temps: dans un premier temps, le nombre de jours-amende est fixé en fonction de la gravité de l'infraction et dans un deuxième temps, le montant correspondant à un jour-amende est fixé en fonction des moyens financiers du condamné. L'amende proprement dite est alors obtenue en multipliant le nombre de jours-amende par le montant correspondant.

b) Autres formes de liaison de l'amende au niveau de vie

En Norvège, en Islande et dans plusieurs pays d'Amérique du Sud, par exemple, la loi pénale ne connaît pas le système du jour-amende mais prévoit l'obligation pour le juge de tenir compte, en prononçant l'amende, non seulement de la gravité de l'infraction, mais également de la situation financière

de en met hetgeen hij verondersteld wordt te kunnen betalen overeenkomstig zijn levensstandaard.

2. Voorstellen in België

In het verleden waren er reeds twee wetgevende initiatieven om de geldboetes te koppelen aan de bestaansmiddelen van de veroordeelde, namelijk een wetsvoorstel van A. Vranckx c.s. tot wijziging van de wet van 5 maart 1952 betreffende de opdecimes op de strafrechtelijke geldboeten (*Gedr. Stuk*, Kamer, 1967-1968, n° 520/1) en een licht gewijzigd wetsontwerp van opnieuw A. Vranckx (toen hij minister van Justitie geworden was) tot wijziging van de wet van 5 maart 1952 betreffende de opdecimes op de strafrechtelijke geldboeten, ter aanpassing van het bedrag der geldboeten aan de bestaansmiddelen van de veroordeelden (*Gedr. Stuk*, Kamer, 1969-1970, n° 529/1).

Het onderhavige wetsvoorstel is door deze initiatieven geïnspireerd.

Zoals ook de heer Vranckx reeds vastgesteld had, zou het wetstechnisch bijna onmogelijk zijn om in het huidige Belgische strafrecht een dagboetestelsel in te voeren, aangezien elk misdrijf strafbaar gesteld wordt met een geldstraf in geldeenheden (bijvoorbeeld van 26 frank tot 1 000 frank). Bij een dagboetestelsel zou de strafbaarstelling moeten gebeuren in dagboete-eenheden, wat zou impliceren dat elke strafbaarstelling in alle huidige wetten zou moeten aangepast worden.

Vandaar dat dit wetsvoorstel de werkwijze van Vranckx volgt om de wet op de opdecimes te wijzigen.

— Ook de in 1976 opgerichte commissie voor de herziening van het Strafwetboek (onder de toenmalige minister van Justitie H. Vanderpoorten en onder voorzitterschap van J. D'Haenens), en de koninklijke commissaris R. Legros, die in 1983 aangesteld werd om de bevindingen van voornoemde commissie uit te werken, waren er voorstander van om in het voorgenomen nieuwe strafwetboek een systeem in te voeren waarbij de geldboetes zouden moeten aangepast worden aan de financiële situatie van de veroordeelde.

De commissie noch de koninklijke commissaris waren voorstander van het invoeren van een dagboetestelsel, maar wel van een systeem waarbij de geldboete in eerste instantie wordt vastgesteld op grond van de ernst van het misdrijf, en daarna vermenigvuldigd wordt met een coëfficiënt. Er zouden volgens dit systeem een aantal inkomenscategorieën in de wet ingeschreven moeten worden (4 à 7), waaraan telkens een vaste vermenigvuldigingscoëfficiënt zou worden gekoppeld.

— Krachtens het huidige artikel 195, tweede lid, *in fine* van het Wetboek van Strafvordering, ingevoegd door de programmawet van 24 december 1993 kan de rechter bij de veroordeling tot een geldboete

du condamné et de ce que le condamné est supposé pouvoir payer compte tenu de son train de vie.

2. Propositions en Belgique

Dans le passé, il y a eu deux initiatives législatives visant à lier les amendes aux moyens d'existence du condamné, à savoir une proposition de loi de A. Vranckx et consorts modifiant la loi du 5 mars 1952 relative aux décimes additionnels sur les amendes pénales (Doc. n° 520/1, 1967-68) et un projet de loi légèrement différent, à nouveau de A. Vranckx (devenu ministre de la Justice) modifiant la loi du 5 mars 1952 relative aux décimes additionnels sur les amendes pénales en vue d'adapter le montant des amendes aux moyens d'existence des condamnés (Doc. n° 529/1, 1969-70).

La présente proposition de loi est inspirée de ces initiatives.

Ainsi que M. Vranckx l'avait déjà relevé, il serait presque impossible, techniquement, d'instaurer dans le droit pénal belge actuel un système de jours-amende, dans la mesure où tout délit est puni d'une peine pécuniaire exprimée en unités monétaires (par exemple de 26 à 1 000 francs). Si l'on adoptait un système de jours-amende, les délits devraient être punis d'un certain nombre de jours-amende, ce qui impliquerait une adaptation de l'ensemble des peines prévues dans la législation actuelle.

C'est pourquoi la présente proposition de loi suit la méthode retenue par M. Vranckx et vise à modifier la loi relative aux décimes additionnels sur les amendes pénales.

— La Commission de révision du Code pénal, instituée en 1976 (sous la présidence de M. J. D'Haenens et alors que M. H. Vanderpoorten était ministre de la Justice), et le commissaire royal R. Legros, qui fut chargé en 1983 de poursuivre le travail entamé par la commission précitée, étaient favorables, eux aussi, à l'adoption, dans le nouveau Code pénal en projet, d'un système de modulation des amendes en fonction de la situation financière du condamné.

Ni la commission ni le commissaire royal ne préconisaient l'adoption d'un système de jours-amende, mais plutôt d'un système dans lequel l'amende serait déterminée tout d'abord en fonction de la gravité de l'infraction et multipliée ensuite par un coefficient. Pour permettre la mise en œuvre de ce système, il faudrait prévoir dans la législation, un certain nombre de catégories de revenus (de quatre à sept), auxquelles correspondrait chaque fois un coefficient déterminé.

— En vertu de l'actuel article 195, alinéa 2, *in fine*, du Code d'instruction criminelle, inséré par la loi-programme du 24 décembre 1993, le juge peut d'ores et déjà tenir compte, lorsqu'il condamne à une

nu al rekening houden met de door de beklaagde aangevoerde elementen over zijn sociale toestand.

Deze bepaling is echter veel te vaag en veel te vrijblijvend om beschouwd te kunnen worden als een voldoende garantie voor een rechtvaardiger geldboetesysteem. Ook de parlementaire voorbereiding biedt niet meer uitleg of garanties.

— In tegenstelling tot wat voorgesteld werd door de commissie voor de hervorming van het Strafwetboek en door koninklijk commissaris Legros, voorziet het huidige wetsvoorstel niet in het vaststellen van vaste inkomenscategorieën, aangezien het voor de rechter zeer moeilijk is om de economische draagkracht van de gedaagde precies vast te stellen. De economische draagkracht wordt immers niet enkel door het inkomen bepaald (zie verder). Bovendien zijn de gegevens omtrent het inkomen in een aantal gevallen geen betrouwbare weerspiegeling van de werkelijke economische draagkracht. Het is namelijk een algemeen probleem dat de reële economische draagkracht soms heel wat hoger is dan wat blijkt uit de aangifte bij de directe belastingen: er bestaat uiteraard het gevaar van een onjuiste of frauduleuze aangifte, bepaalde roerende inkomsten (inkomsten uit aandelen en dergelijke meer) komen niet voor in de aangifte, er worden allerhande fiscale constructies opgezet enz. Het zijn trouwens precies de economisch sterksten die over het algemeen het meest vertrouwd zijn met fiscale spitsvondigheden. Daarnaast moet ook rekening gehouden worden met een aantal personen die weliswaar zelf geen of zeer lage inkomsten hebben, maar wier partner een hoog inkomen heeft, wat uiteraard de levensstandaard van de betrokkene mede bepaalt.

Aan de andere kant is het ook mogelijk dat een persoon weliswaar een hoog inkomen heeft, maar dat hij eveneens zware lasten moet dragen die zijn levensstandaard ernstig doen dalen, bijvoorbeeld woonlasten, zware medische kosten, zware schadevergoeding moeten betalen enz.

Daarom wordt geopteerd voor een ruime beoordelingsvrijheid voor de rechter van de economische draagkracht van de gedaagde, waarbij de rechter rekening kan houden met alle feitelijke gegevens die een aanwijzing kunnen zijn om de reële levensstandaard van de gedaagde vast te stellen.

II. — ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Artikel 1

Het onderhavige wetsvoorstel betreft geen aangelegenheid die behoort tot de materies opgesomd in artikel 74 of 77 van de Grondwet, en regelt bijgevolg een aangelegenheid zoals bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

peine d'amende, des éléments invoqués par le prévenu eu égard à sa situation sociale.

Toutefois, cette disposition est beaucoup trop vague et trop peu contraignante pour pouvoir rendre réellement le système des amendes plus équitable. Les travaux parlementaires préparatoires ne fournissent pas davantage d'explications ou de garanties en ce qui concerne l'application de cette disposition.

— Contrairement aux recommandations de la commission pour la révision du Code pénal et du commissaire royal, M. Legros, la présente proposition de loi ne prévoit pas de fixer des tranches de revenus fixes, étant donné qu'il est très difficile pour le juge de déterminer avec précision les moyens financiers du prévenu. Les revenus ne déterminent en effet pas, à eux seuls, les moyens financiers (voir infra). De plus, les données relatives aux revenus ne sont pas, dans un certain nombre de cas, le reflet fiable des moyens financiers réels. Il arrive en effet que les moyens financiers réels soient beaucoup plus élevés que ne l'indique la déclaration aux contributions directes: la déclaration peut être inexacte ou frauduleuse, certains revenus mobiliers (revenus d'actions, etc) peuvent ne pas être déclarés, des montages fiscaux peuvent avoir été réalisés, etc. Ce sont d'ailleurs précisément les mieux nantis qui sont en général les mieux au fait des subtilités de la fiscalité. Il faut, d'autre part, aussi tenir compte des personnes qui n'ont pas ou peu de revenus, mais dont le partenaire a, lui, des revenus élevés, ce qui a évidemment aussi une incidence sur le niveau de vie de l'intéressé.

Il se peut par ailleurs aussi qu'une personne disposant de revenus élevés, ait à supporter de lourdes charges, qui font baisser considérablement son niveau de vie, par exemple des frais de logement, des frais médicaux élevés, une importante indemnisation, etc.

Il paraît dès lors souhaitable d'accorder une grande liberté d'appréciation au juge en ce qui concerne la détermination des moyens financiers du prévenu, en lui permettant de tenir compte de toutes les données de fait pouvant constituer une indication pour la détermination au niveau de vie réel du prévenu.

II. — COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 1er

La présente proposition de loi ne règle pas une des matières visées aux articles 74 ou 77 de la Constitution, mais une matière visée à l'article 78.

Art. 2

Deze wijziging is het gevolg van het voorgestelde artikel 1, § 1, eerste lid.

Art. 3

De koppeling van de geldboetes aan de economische draagkracht van de gedaagde kan wetstechnisch het best ingevoerd worden door een wijziging van de wet van 5 maart 1952 betreffende de opdecimes op de strafrechtelijke geldboeten. De redenen hiervoor werden reeds hoger uiteengezet.

— *Artikel 1, § 1, eerste lid* : deze bepaling is grotendeels analoog met het bestaande artikel 1, eerste lid van de wet van 5 maart 1952, maar voorziet in twee vernieuwingen :

1° er wordt voorzien in een verhoging van de geldboetes door middel van een vermenigvuldigingscoëfficiënt, in plaats van opdecimes.

Dit is een louter technische wijziging, die voorgesteld wordt om redenen van duidelijkheid. In de praktijk worden de opdecimes immers nu ook reeds omgezet in een vermenigvuldigingscoëfficiënt.

Minister Vranckx was de mening toegedaan dat een vermenigvuldigingscoëfficiënt beter in de wet kon ingeschreven worden ten einde vergissingen te voorkomen bij de omzetting van de opdecimes in een coëfficiënt.

2° Er wordt voorzien in een speelruimte (tussen 50 en 400) waarbinnen de rechter kan beoordelen welke vermenigvuldigingscoëfficiënt dient te worden toegepast, in plaats van de huidige wettelijke vastgestelde vaste opdecimes.

De rechter dient de vermenigvuldigingscoëfficiënt van 50 toe te passen op de laagste inkomens (bijvoorbeeld vervangingsinkomens, het minimuminkomen), en een hogere vermenigvuldigingscoëfficiënt toe te passen in verhouding met een stijging van de economische draagkracht van de gedaagde. Hoe deze economische draagkracht kan vastgesteld worden, wordt hierna uiteengezet in de toelichting bij artikel 1, § 2, eerste tot vierde lid.

— *Artikel 1, § 1, tweede lid* : ook deze bepaling is grotendeels identiek met het vorige artikel 1, tweede lid, van de wet van 5 maart 1952, met dien verstande dat de rechter de toegepaste vermenigvuldigingscoëfficiënt uitdrukkelijk moet motiveren, in plaats van louter vast te stellen dat de verhoging is gebeurd met toepassing van deze wet.

Deze motivering moet uiteraard gebeuren op grond van de bepalingen van deze wet.

— *Artikel 1, § 1, derde lid* : deze bepaling wordt overgenomen van het huidige artikel 1, derde lid, van de wet van 5 maart 1952.

— *Artikel 1, § 2, eerste tot vierde lid* : in het eerste lid wordt het principe ingeschreven van de koppeling van de verhoging van de geldboete aan de economi-

Art. 2

Cette modification est le corollaire de l'article 1er, § 1er, alinéa 1er, proposé.

Art. 3

Au regard de la légistique, le meilleur moyen d'instaurer la liaison des amendes pénales aux moyens financiers du prévenu est de modifier la loi du 5 mars 1952 relative aux décimes additionnels sur les amendes pénales. Nous avons déjà exposé les raisons de ce choix par ailleurs.

— *Article 1er, § 1er, alinéa premier* : si elle est en grande partie analogue à l'actuel article 1er, alinéa 1er, de la loi du 5 mars 1952, cette disposition comporte toutefois deux innovations :

1° il est prévu d'augmenter les amendes en appliquant un coefficient de multiplication au lieu des décimes additionnels.

Il s'agit d'une modification purement technique que nous proposons dans un souci de clarté. Dans la pratique, les décimes additionnels sont en effet déjà transformés en un coefficient de multiplication.

Le ministre Vranckx estimait qu'il était préférable d'insérer le coefficient de multiplication dans la loi afin d'éviter des erreurs lors de la transformation des décimes additionnels en coefficient.

2° En remplacement des décimes additionnels actuellement fixés par la loi, il est prévu de soumettre le choix du coefficient de multiplication à la libre appréciation du juge, qui disposera à cet effet d'une fourchette (de 50 à 400) inscrite dans la loi.

Le juge est tenu d'appliquer le coefficient de multiplication de 50 aux amendes infligées à des personnes dont les revenus sont très faibles (par exemple revenus de remplacement, minimum de moyens d'existence). Pour les autres, il appliquera un coefficient plus élevé, qu'il modulera en fonction des moyens financiers du prévenu. Les critères permettant d'évaluer tous ces moyens financiers sont exposés ci-après, dans le commentaire de l'article 1er, § 2, alinéas 1er à 4.

— *Article 1er, § 1er, alinéa 2* : cette disposition est, dans une large mesure, similaire à l'ancien article 1er, alinéa 2, de la loi du 5 mars 1952, étant entendu que le juge doit justifier explicitement le choix du coefficient de multiplication retenu au lieu de se borner à constater que l'amende a été majorée en application de cette loi.

Il va de soi que cette justification doit se fonder sur les dispositions de cette loi.

— *Article 1er, § 1er, alinéa 3* : cette disposition est reprise de l'article 1er, alinéa 3, actuel, de la loi du 5 mars 1952.

— *Article 1er, § 2, alinéas 1er à 4* : l'alinéa 1er énonce le principe de la liaison de la majoration de l'amende aux moyens financiers dont dispose le

sche draagkracht van de gedaagde. De leden twee tot en met vier handelen over het bewijs van deze economische draagkracht.

De regeling komt erop neer dat de rechter in eerste instantie uitgaat van het inkomen en de woonlasten van de gedaagde. De rechter mag in beginsel uitgaan van het vermoeden dat het inkomen de economische draagkracht van de gedaagde weerspiegelt, maar het is een weerlegbaar vermoeden (de rechter kan vaststellen dat de draagkracht groter of kleiner is dan het inkomen).

De economische draagkracht kan immers mede bepaald worden door andere elementen, zoals allerlei lasten die de gedaagde moet dragen, anders dan de gewone, dagelijkse lasten. Hierbij kan gedacht worden aan ernstige afbetalingen van een schadevergoeding, ernstige medische kosten, alimentatievergoedingen enz. De rechter moet daarentegen geen rekening houden met afbetalingen voor leningen die werden aangegaan voor het verwerven van bijvoorbeeld een dure wagen of zaken die niet tot een gemiddeld huishouden behoren.

Aan de andere kant kan de economische draagkracht groter zijn dan de voorgelegde documenten doen uitschijnen. Dit kan blijken uit tekenen van uiterlijke weelde, of uit andere elementen, bijvoorbeeld inkomen uit aandelen, een lucratieve erfenis enz.

De rechter kan bij het vaststellen van de coëfficiënt eveneens rekening houden met de eventuele omstandigheid dat de werkgever aansprakelijk is voor de geldboete.

De economische draagkracht van de gedaagde wordt uiteraard eveneens bepaald door zijn gezinssituatie (heeft hij bijvoorbeeld een partner en/of kinderen ten laste, of een partner met een hoog inkomen of is hij alleenstaande). Het spreekt vanzelf dat dit een feitelijke situatie is. Uit een studie van het Centrum voor sociaal beleid aan de UFSIA blijkt trouwens dat het welvaartspeil hoe langer hoe meer bepaald wordt door het gezinsinkomen, en dat er een groeiende kloof is tussen huishoudens met één inkomen en huishoudens met twee inkomens. Uit deze studie blijkt tevens dat het modale gezinsinkomen momenteel 78 000 frank netto per maand bedraagt. Deze norm wordt als vrij hoog omschreven, wat betekent dat dergelijke gezinnen zich veel kunnen veroorloven op materieel vlak. Aan de andere kant blijkt dat een gezin met twee kinderen dat het met minder dan 48 000 frank per maand moet stellen, niet kan kopen wat in dit land onmisbaar wordt geacht, bijvoorbeeld een wagen om op het werk te geraken, of een vakantie. In bijlage 1 werden twee tabellen opgenomen die een beeld geven van de inkomensverdeling over de bevolking van België ⁽¹⁾. Een studie van het Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming aan de

prévenu. Les alinéas 2 à 4 concernent l'administration de la preuve de ces moyens financiers.

Le régime instauré prévoit que le juge se base au premier chef sur le revenu et les dépenses de logement du prévenu. Le juge peut en principe présumer que le revenu perçu par le prévenu reflète ses moyens financiers, mais il s'agit d'une présomption réfragable (le juge peut constater que ses moyens financiers sont supérieurs ou inférieurs à son revenu).

Les moyens financiers du prévenu peuvent en effet être fonction d'autres éléments, tels que des charges diverses (autres que des charges ordinaires et quotidiennes) que le prévenu doit supporter. Nous songeons à cet égard à des versements échelonnés importants afférents au paiement de dommages-intérêts, à des frais médicaux élevés, à des pensions alimentaires, etc. Le juge ne doit par contre pas tenir compte des versements effectués pour rembourser des emprunts contractés pour acquérir, par exemple, une grosse voiture ou des biens qu'un ménage moyen ne peut s'offrir.

Les moyens financiers du prévenu pourraient aussi être plus élevés que les documents soumis au juge ne le laissent paraître. Cela peut notamment ressortir de signes extérieurs de richesse, ou d'autres éléments, tels que des revenus d'actions, un héritage lucratif, etc.

Pour fixer le coefficient à appliquer, le juge peut également tenir compte de la circonstance que l'employeur pourrait être tenu de payer l'amende infligée.

Les moyens financiers du prévenu sont, de toute évidence, également définis par sa situation de famille (a-t-il, par exemple, un partenaire ou des enfants à charge, a-t-il un partenaire bénéficiant d'un revenu élevé ou est-il isolé ?) Il va de soi qu'il s'agit d'une donnée objective. Il ressort d'ailleurs d'une étude réalisée par le centre pour sociaal beleid de l'UFSIA, que le niveau de vie est défini dans une mesure de plus en plus large par le revenu du ménage et que l'écart entre les ménages disposant d'un seul revenu et les ménages disposant de deux revenus augmente. Cette étude indique également que le revenu net moyen des ménages est actuellement de 78 000 francs par mois. Cette somme est considérée comme assez élevée, ce qui signifie que ces ménages peuvent se permettre beaucoup de choses sur le plan matériel. D'autre part, il apparaît qu'une famille avec deux enfants qui doit se débrouiller avec moins de 48 000 francs par mois ne peut pas s'offrir des choses considérées comme indispensables dans notre pays, par exemple une voiture pour se rendre au travail ou des vacances. A l'annexe 1 figurent deux tableaux qui illustrent la répartition des revenus dans la population belge ⁽¹⁾. Une étude du *Steun-*

⁽¹⁾ Bron : Cantillon, B., Marx, I., Proost, D. en Van Dam, R., « Sociale Indicatoren : 1985-1992 », Centrum voor Sociaal Beleid, Universiteit Antwerpen UFSIA, D/1993/6104/10, tabellen 25 en 26, blz. 43.

⁽¹⁾ Source : Cantillon, B., Marx, I., Proost, D., et Van Dam, R., « Sociale Indicatoren : 1985-1992 », Centrum voor Sociaal Beleid, Université d'Anvers UFSIA, D/1993/6104/10, tableaux 25 et 26, p. 43.

KUL toont aan dat vooral de steeds groeiende groep van atypische gezinnen (alleenstaanden en eenoudergezinnen) het hard te verduren krijgen. Dergelijke gezinnen kunnen immers onmogelijk de levensstandaard volgen van tweeverdieners ⁽¹⁾.

De gedaagde wordt er in de dagvaarding van verwittigd dat een eventuele geldboete zal vermenigvuldigd worden met een coëfficiënt op grond van zijn economische draagkracht. De dagvaarding moet, met het oog op het bewijs daarvan, uitdrukkelijk vermelden dat de gedaagde alle bewijsstukken moet meebrengen waaruit zijn reëel beschikbaar maandelijks inkomen blijkt. Een aantal bewijsstukken worden expliciet opgesomd : het betreft gegevens van het inkomen en vaste woonkosten, omdat die in beginsel voor iedereen de voornaamste aanwijzingen vormen voor de economische draagkracht. Daarnaast staat het de gedaagde vrij om andere bewijsstukken omtrent zijn economische draagkracht mee te brengen.

Bewijzen omtrent de woonkosten worden uitdrukkelijk opgevraagd, omdat dit kosten zijn die enerzijds het budget in ernstige mate kunnen bezwaren, en anderzijds omdat het kosten zijn waarop moeilijk bespaard kan worden, in tegenstelling tot de meeste andere uitgaven. Uit een studie van het Centrum voor sociaal beleid in opdracht van de toenmalige minister van Leefmilieu en Huisvesting Norbert De Batselier, blijkt dat gemiddeld 18,2 % van de gezinnen meer dan 20 % van hun budget aan woonuitgaven spenderen. Bovendien blijkt dat het aandeel huurders waarvoor de huurquota de kritische 20 % drempel overschrijdt, in 1992 57,7 % bedroeg in het laagste quintiel (dat is 1/5 van de bevolking met de laagste inkomens), terwijl dit bij het hoogste quintiel 8,1 % bedroeg. Voor de afbetalingsquota zijn de cijfers respectievelijk 67 % en 17,6 % (zie bijlage 2 ⁽²⁾).

De gedaagde is eveneens verplicht om als bewijsstuk zijn recentste aanslagbiljet mee te brengen, en bovendien zijn laatste loonfiche als hij in loondienst is, of in voorkomend geval een bewijs van een vervangingsinkomen. De loonfiche kan een eventuele gewijzigde werksituatie aantonen, aangezien de gegevens op het aanslagbiljet betrekking hebben op de periode van twee jaar voordien.

De gedaagde moet het origineel en een copie van de bewijsstukken meebrengen. Deze bepaling wil enerzijds voorkomen dat de gedaagde zijn originele documenten zou moeten missen gedurende de loop van de procedure (eventueel hoger beroep), en ander-

punt *Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming* de la KUL révèle que ce sont principalement les ménages atypiques (les isolés et les familles monoparentales), dont le nombre va croissant, qui ont le plus de problèmes. Ces ménages ne peuvent en effet mener le même train de vie que les ménages disposant de deux revenus ⁽¹⁾.

Dans la citation, il sera signalé au comparant que l'amende éventuelle sera multipliée par un coefficient déterminé en fonction de ses moyens financiers. La citation devra mentionner expressément que le comparant doit apporter toutes les pièces permettant d'établir le revenu mensuel dont il dispose réellement. Plusieurs pièces sont énumérées explicitement. Il s'agit de données relatives au revenu et aux frais fixes de logement, qui constituent, en principe, les principaux indices des moyens financiers dont disposent les personnes. De plus, le comparant est libre d'apporter d'autres pièces relatives à ses moyens financiers.

Les pièces relatives aux frais de logement sont demandées expressément, parce qu'il s'agit de frais qui, d'une part, peuvent sérieusement grever le budget et qui, d'autre part, peuvent difficilement être comprimés, contrairement aux autres dépenses. Il ressort d'une étude réalisée par le *centrum voor sociaal beleid* à la demande du ministre de l'environnement et du Logement de la Communauté flamande de l'époque, M. De Batselier, que, en moyenne, 18,2 % des familles consacrent plus de 20 % de leur budget à leur habitation. Il apparaît en outre que le pourcentage des locataires dont le loyer dépasse le seuil critique des 20 % atteignait, en 1992, 57,7 % dans le quintile inférieur (c'est-à-dire le cinquième de la population ayant les revenus les plus faibles), contre 8,1 % dans le quintile supérieur. Pour la quotité affectée au remboursement, les chiffres sont respectivement de 67 % et de 17,6 % (voir annexe 2 ⁽²⁾).

Le défendeur est également tenu d'apporter, à titre de preuve, son avertissement-extrait de rôle le plus récent et, s'il est salarié, sa dernière fiche de rémunération ou, le cas échéant, une attestation d'un revenu de remplacement. La fiche de rémunération peut éventuellement mettre en évidence une modification de la situation professionnelle, étant donné que les données figurant sur l'avertissement-extrait de rôle remontent à deux ans.

Le défendeur doit apporter l'original et une copie des pièces justificatives. Cette disposition vise, d'une part, à éviter que le défendeur doive se séparer de ses originaux au cours de la procédure (par exemple, en cas d'appel) et, d'autre part, à permettre au juge de

⁽¹⁾ Zie Dossier « Overleven in tijden van welvaart » in de bijlage « Ter Zake » van *De Morgen*, 9 maart 1996, blz. 59-61.

⁽²⁾ Bron : Meulemans, B., Geurts, V. en De Decker, P., « Het onbereikbare dak. Eigendomsverwerving, wooncomfort, prijsontwikkelingen en betaalbaarheid in dynamisch en geografisch perspectief », Centrum voor Sociaal Beleid, Universiteit Antwerpen UFSIA, D/1996/6104/01, tabel 17, blz. 19.

⁽¹⁾ Voir dossier « *Overleven in tijden van welvaart* » dans le supplément « *Ter Zake* » du *Morgen*, 9 mars 1996, pp. 59-61.

⁽²⁾ Source : Meulemans, B., Geurts, V. et De Decker, P., « *Het onbereikbare dak. Eigendomsverwerving, wooncomfort, prijsontwikkelingen en betaalbaarheid in dynamisch en geografisch perspectief* », Centrum voor Sociaal Beleid, Université d'Anvers UFSIA, D/1996/6104/01, tableau 17, p. 19.

zijds is het een garantie voor de rechter om de betrouwbaarheid van de copies te kunnen nagaan. Indien de gedaagde nalaat een copie mee te brengen bewaart de rechter het origineel in het dossier.

Bij gebrek aan het bestaan van bijkomende bewijsstukken voor zelfstandigen, kan van hen geen bijkomend document worden geëist. Voor deze categorie moet de rechter of het openbaar ministerie dan ook extra inspanningen leveren om bijkomende elementen te achterhalen die zouden kunnen wijzen op een eventueel grotere economische draagkracht.

Het openbaar ministerie moet te allen tijde, uit eigen beweging of op verzoek van de rechter, bewijzen kunnen verzamelen. Het openbaar ministerie zou in de mate van het mogelijke automatisch gebruik moeten maken van deze mogelijkheid, zeker bij ernstige feiten. Hierbij kan naast het opvragen van documenten eveneens gedacht worden aan een politieel vermogensonderzoek, of aan bewijzen die blijken uit het dossier.

Indien de rechter desondanks van oordeel is dat hij zich geen beeld kan vormen van de economische draagkracht, past hij de huidige coëfficiënt van 200 toe. Hij moet zijn beslissing in dit geval dan ook in die zin motiveren.

— *artikel 1, § 3* : Deze bepaling werd overgenomen uit het eerder genoemde wetsontwerp van A. Vranckx, en wordt ingeschreven om de vertrouwelijke aard van de gegevens in de mate van het mogelijke te beschermen.

Art. 4

Artikel 1bis van de wet van 5 maart 1952 heeft voor gevolg dat voor een aantal wetten ter bestrijding van zwartwerk de boetes worden vermenigvuldigd met 100 in plaats van met 200. Deze uitzonderingsbepaling werd ingevoerd door artikel 77 van de wet van 21 december 1994 houdende sociale en diverse bepalingen (*Belgisch Staatsblad* van 23 december 1994). De *ratio legis* van deze wet was dat de boetes die voorzien zijn in de wetgeving op de bestrijding van het zwartwerk, buiten de door de wetgever gewilde grenzen zou treden indien ze zouden moeten vermenigvuldigd worden met 200 ten gevolge van de algemene verhoging van de opdecimes door het meerjarenplan voor justitie (zie de Memorie van toelichting, *Gedr. Stuk*, Senaat, 1994-1995, n° 1218/1, blz. 28).

Het lijkt aangewezen de vermenigvuldigingscoëfficiënt van 100 te behouden voor de in artikel 1bis opgesomde bepalingen. De wetgeving ter bestrijding van het zwartwerk viseert immers in eerste instantie werkgevers. Zoals hierboven uiteengezet, is het zeer moeilijk voor de rechter om de economische draagkracht in dergelijke gevallen vast te stellen : de werkgever is immers meestal enkel burgerrechtelijk. Dit zou meestal betekenen dat de rechter de verme-

vérifier la conformité des copies. Si le défendeur omet d'apporter une copie, le juge conserve l'original au dossier.

Faute d'autres pièces justificatives en ce qui concerne les indépendants, on ne peut leur demander d'apporter des documents supplémentaires. Pour cette catégorie de personnes, le juge ou le ministère public devra donc redoubler d'efforts pour essayer de découvrir tout élément supplémentaire qui pourrait indiquer l'existence de moyens financiers plus importants.

Le ministère public doit pouvoir réunir des preuves à tout moment, d'initiative ou à la requête du juge. Il devrait, dans la mesure du possible, faire automatiquement usage de cette faculté, et certainement en cas de faits graves. On peut songer à cet égard, en plus de la demande de documents, à une enquête policière sur le patrimoine ou à des éléments de preuve résultant du dossier.

Si le juge estime malgré tout qu'il ne peut se faire une idée des moyens financiers du défendeur, il applique le coefficient actuel de 200. Dans ce cas, il doit motiver sa décision.

— *article 1er, § 3* : Cette disposition est reprise de la proposition de loi précitée de M. A. Vranckx et vise à garantir, dans la mesure du possible, la confidentialité des renseignements.

Art. 4

L'article 1^{er}bis de la loi du 5 mars 1952 a eu pour effet que les amendes prévues par certaines lois relatives à la lutte contre le travail au noir étaient désormais multipliées par 100 et non plus par 200. Cette exception a été introduite par l'article 77 de la loi du 21 décembre 1994 portant des dispositions sociales et diverses (*Moniteur belge* du 23 décembre 1994). On a justifié cette disposition par le fait que, si elles avaient dû être multipliées par 200 à la suite de l'augmentation générale des décimes additionnels prévue par le plan pluriannuel pour la Justice, les amendes prévues dans la législation sur la lutte contre le travail au noir auraient dépassé les limites voulues par le législateur (voir l'exposé des motifs, Doc. Sénat n° 1218/1, 1994-1995, p. 28).

Il paraît opportun de maintenir le coefficient de multiplication de 100 en ce qui concerne les dispositions énumérées à l'article 1^{er}bis. La législation sur la lutte contre le travail au noir vise en effet en premier lieu les employeurs. Ainsi qu'il a déjà été souligné, le juge aura bien du mal, dans pareils cas, à évaluer les moyens financiers, l'employeur étant en effet en général une société, qui est responsable uniquement sur le plan civil et non sur le plan pénal. Il

nigvuldigingscoëfficiënt van 200 zou moeten toepassen. Dit was precies wat de wet van 21 december 1994 wenste te vermijden.

Art. 5 en 6

De rechter moet afzonderlijk de strafmaat en de vermenigvuldigingscoëfficiënt motiveren. Het is de bedoeling dat de rechter net zoals bij het dagboetstelsel, een geldboete oplegt in twee fazen : eerst bepaalt hij de eigenlijke geldboete en daarna de verhoging ervan.

De geldboete zelf is de eigenlijke straf, en dient opgelegd te worden op grond van de ernst van de feiten, van de persoonlijkheid van de dader, van zijn gerechtelijk verleden enz. De verhoging is een aanpassing van de opgelegde boete aan de individuele levensstandaard van de veroordeelde, en dient bepaald te worden aan de hand van de economische draagkracht van de gedaagde.

De vermenigvuldigingscoëfficiënt moet uiteraard gemotiveerd worden op grond van het voorgestelde nieuwe artikel 1, § 2, vijfde lid van de wet van 5 maart 1952.

Art. 7

Dit is een noodzakelijke aanpassing ingevolge artikel 1, § 1, eerste lid van dit voorstel.

Zoals ook Vranckx reeds had opgemerkt, is het vanzelfsprekend dat ook de procureur des Konings rekening zal moeten houden met de nieuwe toestand bij het voorstellen van minnelijke schikkingen. Indien hij dit niet doet zal de verdachte immers verkiezen om zijn economische draagkracht te bewijzen voor de rechtbank, om zo een lagere vermenigvuldigingscoëfficiënt te proberen te bekomen.

Voor de praktische toepassing kunnen passende richtlijnen gegeven worden door het college van procureurs-generaal.

Het grootste praktische probleem zal uiteraard zijn dat de procureur des Konings niet over voldoende gegevens omtrent de economische toestand zal beschikken. Dit probleem is echter niet onoverkomelijk. Vooreerst moet de procureur niet over even gedetailleerde gegevens beschikken als de rechter, aangezien hij zijn beslissing niet moet motiveren. Daarenboven heeft hij wel degelijk de mogelijkheid om gegevens te verzamelen : het strafdossier zelf kan eventueel al voldoende aanwijzingen bevatten, hij kan een politioneel vermogensonderzoek vorderen, hij kan de gedaagde uitnodigen de nodige documenten toe te sturen enz. Bovendien kan de procureur krachtens het voorgestelde artikel 1, § 2, derde lid van de wet van 5 maart 1952 *te allen tijde* ambtshalve de nodige bewijzen opvragen, dus ook in het kader van de minnelijke schikkingen, die immers ten gunste van de gedaagden zijn.

en resulterait, la plupart du temps, que le juge serait obligé d'appliquer le coefficient de multiplication de 200, ce que la loi du 21 décembre 1994 voulait précisément éviter.

Art. 5 et 6

Le juge est tenu de motiver distinctement le choix du taux de la peine et celui du coefficient de multiplication, l'objectif étant que, comme dans le système des jours-amende, le juge inflige l'amende en deux phases : il fixe le montant de l'amende, puis le taux de sa majoration.

Si, en soi, l'amende constitue la peine proprement dite et doit être infligée en tenant compte de la gravité des faits, de la personnalité de l'auteur, de ses antécédents judiciaires, etc., sa majoration n'est que l'adaptation de l'amende infligée en fonction du niveau de vie du prévenu, niveau de vie qu'il convient de déterminer en fonction des moyens financiers de l'intéressé.

Il va de soi que le choix du coefficient de multiplication doit être motivé sur la base de l'article 1er, § 2, alinéa 5, (*nouveau*) proposé de la loi du 5 mars 1952.

Art. 7

Cette adaptation est le corollaire de l'article 1er, § 1er, alinéa 1er, de la présente proposition.

Ainsi que M. Vranckx l'avait déjà signalé, il va de soi que le procureur du Roi devra également tenir compte de l'évolution de la situation lorsqu'il proposera des transactions amiables. S'il ne le fait pas, le prévenu choisira en effet de prouver sa situation économique devant le tribunal, afin d'essayer d'obtenir qu'un coefficient moins élevé lui soit appliqué.

Le Collège des procureurs généraux pourra donner les directives nécessaires à l'application pratique du nouveau système.

Le fait que le procureur du Roi ne dispose pas de suffisamment de données relatives à la situation économique d'une personne constitue évidemment le principal problème pratique. Ce problème n'est toutefois pas insurmontable. *Primo*, le procureur ne doit pas disposer de données aussi détaillées que le juge, dans la mesure où il ne doit pas motiver sa décision. *Secundo*, il a la possibilité de rassembler des informations : il peut arriver que le dossier pénal contienne déjà suffisamment d'indices; le procureur peut demander une enquête de police afin de déterminer la fortune d'une personne; il peut inviter l'assigné à lui fournir tous documents utiles, etc. *Tertio*, en vertu du nouvel article 1er, § 2, alinéa 3, de la loi du 5 mars 1952, le procureur pourra demander, d'office et *en tout temps*, les informations nécessaires, y compris donc dans le cadre de transactions amiables, celles-ci étant favorables à la partie citée.

Art. 8

Deze bepaling betreft de inwerkingtreding van de wet, en is erop gericht het college van procureurs-generaal de gelegenheid te geven de nodige instructies te geven met betrekking tot de toepassing van deze wet op de procedure van de minnelijke schikkingen, en om aan de rechters en de leden van het openbaar ministerie de tijd te laten om zich met de nieuwe bepalingen van de wet vertrouwd te maken, alsmede om de nodige praktische en administratieve schikkingen te kunnen treffen.

Deze bepaling werd op advies van de Raad van State opgenomen in het wetsontwerp Vranckx.

R. LANDUYT

Art. 8

Cette disposition concerne l'entrée en vigueur de la loi. Elle vise à permettre au collège des procureurs généraux de donner les instructions nécessaires pour appliquer la présente loi à la procédure des transactions amiables ainsi qu'à laisser le temps aux juges et aux membres du ministère public de se familiariser avec les nouvelles dispositions et de prendre les dispositions pratiques et administratives nécessaires.

Cette disposition a été insérée dans le projet de loi Vranckx sur l'avis du Conseil d'Etat.

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In het opschrift van de wet van 5 maart 1952 betreffende de opdecimes op de strafrechtelijke geldboeten worden de woorden « de opdecimes op de strafrechtelijke geldboeten » vervangen door de woorden « de vermenigvuldiging van de strafrechtelijke geldboeten met een coëfficiënt ».

Art. 3

Artikel 1 van dezelfde wet wordt door de volgende bepaling vervangen :

« Artikel 1. — § 1. Het bedrag der strafrechtelijke geldboeten uitgesproken door de hoven en rechtbanken krachtens het Strafwetboek en de bijzondere, zelfs van na deze wet daterende wetten en reglementen, wordt vermenigvuldigd met een coëfficiënt van 50 tot 400, zonder dat die verhoging het juridisch karakter van de boeten wijzigt.

De hoven en rechtbanken vermelden in hun arresten en vonnissen de toegepaste coëfficiënt alsmede het produkt van de vermenigvuldiging en motiveren de hoegrootheid van de coëfficiënt op grond van de bepalingen van deze wet.

De verhoging door de vermenigvuldigingscoëfficiënt wordt terzelfdertijd en door dezelfde middelen als de hoofdsom geïnd, overeenkomstig de wet en het vonnis van veroordeling.

§ 2. De rechter stelt de hoegrootheid van de vermenigvuldigingscoëfficiënt vast op grond van de economische draagkracht van de gedaagde.

De dagvaarding vermeldt dat bij een eventuele geldboete een vermenigvuldigingscoëfficiënt wordt toegepast op grond van de economische draagkracht van de gedaagde en dat de gedaagde ertoe gehouden is om alle bewijsstukken omtrent zijn inkomsten en lasten waaruit zijn reëel beschikbaar maandelijks inkomen blijkt, mee te brengen naar de zitting. De dagvaarding vermeldt in dit verband uitdrukkelijk dat iedere gedaagde er minstens toe gehouden is om het recentste aanslagbiljet van de directe belastingen en een copie daarvan mee te brengen naar de zitting, alsmede afdoende bewijsstukken en copie daarvan omtrent zijn vaste woonkosten. De dagvaarding vermeldt ook dat de gedaagde die in loondienst tewerkgesteld is bovendien zijn recentste loonfiche en een copie daarvan moet meebrengen naar de zit-

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans l'intitulé de la loi du 5 mars 1952 relative aux décimes additionnels sur les amendes pénales, les mots « aux décimes additionnels sur les amendes pénales » sont remplacés par les mots « à la multiplication des amendes pénales par un coefficient ».

Art. 3

L'article 1er de la même loi est remplacé par la disposition suivante :

« Article 1er. — § 1er. Le montant des amendes pénales prononcées par les cours et tribunaux en vertu du Code pénal et des lois et règlements particuliers, même postérieurs à la présente loi, est multiplié par un coefficient allant de 50 à 400, sans que cette majoration modifie le caractère juridique des amendes.

Les cours et tribunaux mentionnent dans leurs arrêts et jugements le coefficient appliqué ainsi que le produit de la multiplication et justifient le coefficient retenu en se basant sur les dispositions de la présente loi.

Le montant de la majoration résultant de l'application du coefficient de multiplication est recouvré en même temps et par les mêmes moyens que le principal, conformément à la loi et au jugement de condamnation.

§ 2. Le juge fixe le coefficient de multiplication en fonction des moyens financiers dont dispose le prévenu.

La citation indique que l'amende éventuelle sera multipliée par un coefficient déterminé en fonction des moyens financiers du défendeur et que celui-ci est tenu d'apporter à l'audience toutes les pièces justificatives concernant ses revenus et charges et attestant son revenu mensuel réel disponible. A cet égard, la citation indique expressément que tout défendeur est au moins tenu d'apporter à l'audience l'avertissement-extrait de rôle le plus récent des contributions directes et une copie de celui-ci, ainsi que des pièces justificatives probantes relatives à ses dépenses de logement fixes et une copie de ces pièces. La citation indique également que le défendeur occupé dans un emploi salarié doit en outre apporter à l'audience sa fiche de rémunération la plus récente et une copie de celle-ci et que le bénéficiaire d'un revenu

ting en dat de trekker van een vervangingsinkomen een bewijs moeten meebrengen van zijn laatste uitkering en een copie daarvan. De rechter gaat na of de copie overeenstemt met het origineel en bewaart de copie voor het dossier.

Het openbaar ministerie kan te allen tijde op eigen initiatief of op verzoek van de rechter alle nodige bewijsstukken opvragen aan de administratie van de directe belastingen, aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, aan de uitkeringsinstantie van een vervangingsinkomen of alle andere wettelijke onderzoeksdaaden stellen.

De rechter kan behalve met de voorgelegde documenten steeds rekening houden met alle elementen die een aanwijzing kunnen zijn voor de vaststelling van de reële economische draagkracht van de gedaagde. Indien de rechter van oordeel is dat hij onmogelijk in staat is om de economische draagkracht van de gedaagde vast te stellen, past hij een vermenigvuldigingscoëfficiënt toe van 200.

§ 3. Voornoemde formulieren worden in een afzonderlijke map bij het strafdossier gevoegd, en mogen noch aan de medeverdachten, noch aan de burgerlijke partijen of aan hun raadslieden ter inzage worden gegeven.

Art. 4

In artikel 1bis van dezelfde wet wordt de eerste zin vervangen door wat volgt :

« De vermenigvuldigingscoëfficiënt bedraagt 100 voor de strafrechtelijke geldboeten, bedoeld in : »

Art. 5

In artikel 163 van het Wetboek van Strafvordering wordt tussen het eerste en het tweede lid, het volgende lid ingevoegd :

« Wanneer het vonnis veroordeelt tot een geldboete, vermeldt het de toegepaste vermenigvuldigingscoëfficiënt alsmede het produkt van de vermenigvuldiging en motiveert het de hoegroothed van de coëfficiënt op grond van de bepalingen van de wet van 5 maart 1952 betreffende de vermenigvuldiging van de strafrechtelijke geldboeten met een coëfficiënt. »

Art. 6

Artikel 195, tweede lid, laatste zin van hetzelfde wetboek zoals ingevoegd door de wet van 24 december 1993, wordt vervangen als volgt :

« Wanneer het vonnis veroordeelt tot een geldboete, vermeldt het de toegepaste vermenigvuldigingscoëfficiënt alsmede het produkt van de vermenigvuldiging en motiveert het de hoegroothed van de coëfficiënt op grond van de bepalingen van de wet

de remplacement doit apporter une attestation de sa dernière allocation et une copie de celle-ci. Le juge vérifie si la copie correspond à l'original et conserve la copie pour le dossier.

Le ministère public peut à tout moment, d'initiative ou à la requête du juge, demander toutes les pièces justificatives nécessaires à l'Administration des contributions directes, à l'Office national de sécurité sociale ou à l'organisme de paiement du revenu de remplacement, ou accomplir tout autre devoir d'instruction prévu par la loi.

Le juge peut toujours tenir compte, en plus des documents produits, de tout élément pouvant fournir une indication en vue de déterminer les moyens financiers réels dont dispose le défendeur. Si le juge estime ne pas être en mesure de déterminer ces moyens financiers, il applique un coefficient de multiplication de 200.

§ 3. Les formulaires précités sont joints au dossier pénal, dans une chemise distincte, et ne peuvent être communiqués ni aux coïnculpés, ni aux parties civiles, ni à leurs conseils. »

Art. 4

A l'article 1^{er}bis de la même loi, la première phrase est remplacée par ce qui suit :

« Le coefficient de multiplication est de 100 pour les amendes pénales visées : »

Art. 5

Dans l'article 163 du Code d'instruction criminelle, l'alinéa suivant est inséré entre les alinéas 1er et 2.

« Lorsqu'il condamne à une peine d'amende, le jugement mentionne le coefficient de multiplication utilisé ainsi que le produit de la multiplication et justifie l'ordre de grandeur de ce coefficient sur la base des dispositions de la loi du 5 mars 1952 relative à la multiplication des amendes pénales par un coefficient. »

Art. 6

L'article 195, alinéa 2, dernière phrase du même Code, tel qu'il a été inséré par la loi du 24 décembre 1993, est remplacé par ce qui suit :

« Lorsqu'il condamne à une peine d'amende, le jugement mentionne le coefficient de multiplication utilisé ainsi que le produit de la multiplication et justifie l'ordre de grandeur de ce coefficient sur la base des dispositions de la loi du 5 mars 1952 relative

van 5 maart 1952 betreffende de vermenigvuldiging van de strafrechtelijke geldboeten met een coëfficiënt. »

Art. 7

In artikel 216*bis*, § 1, derde lid van hetzelfde wetboek worden de woorden « verhoogd met de opdecimen » vervangen door de woorden « vermenigvuldigd met de door de procureur toepasselijk geachte coëfficiënt ».

Art. 8

Deze wet treedt in werking de eerste dag van de derde maand volgend op die waarin zij in het *Belgisch Staatsblad* is bekendgemaakt.

26 maart 1996.

R. LANDUYT

à la multiplication des amendes pénales par un coefficient. »

Art. 7

A l'article 216*bis*, § 1er, alinéa 3, du même Code, les mots « majorée des décimes additionnels » sont remplacés par les mots « multipliée par le coefficient jugé applicable par le procureur ».

Art. 8

La présente loi entre en vigueur le premier jour du troisième mois qui suit celui au cours duquel elle aura été publiée au *Moniteur belge*.

26 mars 1996.

BIJLAGE 1

ANNEXE 1

De verdeling van het beschikbaar inkomen naar
inkomensdecielen, België, 1985-1988* — 1992

La répartition du revenu disponible selon les déciles de
revenus, Belgique, 1985-1988* — 1992

Deciel — Decile	Gemiddelde inkomen in frank/ maand — Revenu moyen en francs / mois			In % van totaal inkomen — En % du revenu global			In gecumuleerde % van totaal inkomen — En % cumulé du revenu global		
	1985	1988	1992	1985	1985	1992	1985	1988	1992
1	21 300	21 500	21 800	3,4	3,2	3,1	3,4	3,2	3,1
2	31 100	31 600	32 700	4,9	4,7	4,7	8,3	7,9	7,8
3	38 300	40 200	40 900	6,1	6,0	5,8	14,4	13,9	13,6
4	45 800	48 500	50 100	7,3	7,3	7,1	21,7	21,2	20,7
5	53 700	56 600	59 100	8,5	8,5	8,4	30,2	29,7	29,1
6	61 700	65 500	68 900	9,8	9,8	1,8	40,0	39,5	38,9
7	71 000	74 500	78 400	11,2	11,2	11,2	51,2	50,7	50,1
8	80 700	85 200	89 200	12,8	12,8	12,7	64,0	63,5	62,8
9	95 100	100 100	106 600	15,1	15,0	15,2	79,1	78,5	78,0
10	132 300	143 500	153 200	21,0	21,5	21,9	100,0	100,0	100,0
Totaal — Total	63 100	66 700	70 100	100,0	100,0	100,0			

* maandbedragen uit 1985 & 1988 uitgedrukt in prijzen van 1992.

* montants mensuels de 1985 & 1988 exprimés en prix de 1992.

1985

1988

1992

Gini = 0,277
Theil = 0,121

Gini = 0,283
Theil = 0,128

Gini = 0,296
Theil = 0,135

De socio-demografische kenmerken van
de inkomensverdeling, België, 1985-1988-1992

Les caractéristiques sociodémographiques
de la répartition des revenus, Belgique, 1985-1988-1992

Deciel — Decile	% huishoudens met 1 inkomensstrekkers — % de ménages à 1 revenu			aantal tewerkgestelden per gezin — nombre de travailleurs par ménage			aantal kinderen per gezin — nombre d'enfants par ménage			% bejaarde gezinshoofden — % de chefs de ménage âgés			gemiddelde gezinsgrootte — taille moyenne des ménages		
	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992	1985	1988	1992
1	89,2	91,3	87,9	0,12	0,07	0,08	0,08	0,08	0,07	64,9	70,6	68,6	1,31	1,24	1,21
2	85,8	82,7	84,3	0,28	0,23	0,26	0,21	0,18	0,13	49,3	55,9	48,7	1,76	1,75	1,55
3	77,0	71,5	73,5	0,45	0,47	0,48	0,35	0,36	0,32	32,0	34,1	34,4	2,15	2,14	1,92
4	69,4	54,0	52,5	0,66	0,61	0,58	0,65	0,71	0,52	24,3	28,5	26,8	2,52	2,66	2,36
5	53,3	42,5	40,0	0,92	0,94	0,85	1,00	0,89	0,76	14,2	13,6	24,5	3,04	2,86	2,72
6	39,7	30,1	26,5	1,13	1,28	1,24	0,98	0,93	0,94	12,7	11,1	13,8	3,07	3,07	2,98
7	30,7	22,1	22,2	1,34	1,44	1,45	1,08	1,03	0,90	10,2	9,2	9,6	3,25	3,21	2,95
8	23,2	19,5	15,8	1,57	1,59	1,61	1,30	1,25	1,09	5,6	9,9	8,2	3,49	3,56	3,33
9	17,6	13,3	11,9	1,72	1,66	1,67	1,41	1,29	1,28	5,3	9,1	6,2	3,74	3,69	3,69
10	19,4	15,5	12,9	1,98	1,93	1,94	1,37	1,36	1,32	5,6	9,0	7,8	3,99	3,88	3,91
Totaal — Total	50,5	44,3	42,7	1,02	1,02	1,02	0,84	0,81	0,73	22,4	25,1	24,9	2,83	2,81	2,65

BIJLAGE 2

Percentage huishoudens met woonquota groter
dan 20 % naar welvaartspositie,
Vlaanderen, 1976-1992

ANNEXE 2

Pourcentage de ménages dont la quotité de revenus
affectés au logement est supérieure à 20 %, selon le
niveau de revenus, Flandre 1976-1992

	Woonquota *			Huurquota			Afbetalingsquota °		
	Quotité logement			Quotité location			Quotité remboursement °		
	1976	1985	1992	1976	1985	1992	1976	1985	1992
Gestand. inkomensquintiel. — <i>Quintile de revenus stand.</i>									
1. laagste. — <i>- élevés</i>	12,0	20,6	27,4	28,9	44,7	57,7	33,3	31,7	67,0
2.	7,4	18,1	22,4	12,0	30,5	42,7	14,1	32,5	38,6
3.	5,1	19,9	19,0	9,2	34,3	23,1	9,9	33,6	35,1
4.	5,1	16,3	13,2	7,4	19,5	15,2	10,8	30,7	21,5
5. hoogste. — <i>+ élevés</i>	3,8	10,3	9,2	3,6	13,4	8,1	9,8	23,7	17,6
Bestaanszekerheid. — <i>Sécurité d'exist.</i>									
bestaanszeker. — <i>précarité</i>	11,3	20,3	29,0	27,2	43,9	62,6	22,5	35,0	70,0
bestaanszeker. — <i>sécurité</i>	5,3	16,3	16,1	8,2	20,7	23,4	10,3	22,3	27,6
Totaal : Vlaanderen. — <i>Total : Flandre.</i>	6,7	17,1	18,2	12,4	29,9	30,9	12,1	30,2	30,0

° enkel eigenaars die afbetalen.

* alle huishoudens, inclusief gratis bewoners en eigenaars die niet afbetalen.

Bron : CSB-enquêtes, 1976-1992.

° seulement propriétaires qui remboursent un emprunt.

* tous les ménages, y compris ceux occupant un logement à titre gratuit et les propriétaires ne remboursant pas d'emprunt.

Source : enquêtes-CSB, 1976-1992.

